

ECHILIBRUL VIAȚĂ DE FAMILIE – VIAȚĂ PROFESIONALĂ ȘI RESPONSABILITĂȚILE DE ÎNGRIJIRE

**FLAVIUS MIHALACHE
COSMINA-ELENA POP**

Echilibrul între viața profesională și cea privată este măsura în care persoana este la fel de implicată și satisfăcută cu rolurile sale profesionale și cele personale (Greenhaus, Collins și Shaw 2003). O varietate de activități desfășurate în domenii diferite, muncă, familie, îngrijire, timp liber, este benefică pentru calitatea vieții, în timp ce o viață unilaterală, concentrată numai pe o activitate, de îngrijire, de exemplu, poate fi săracă și constrângătoare. Echilibrul între cele două sfere majore ale vieții presupune suficientă muncă pentru a asigura un nivel de trai satisfăcător și suficient, timp pentru persoană și ceilalți membri ai familiei, astfel încât oamenii să nu resimtă presiunea conflictelor de rol.

Această secțiune se concentrează asupra analizei evaluărilor respondenților cu privire la o serie de indicatori referitori la relația dintre viața profesională și cea de familie: timpul de lucru, nivelul de adecvare dintre programul de lucru și angajamentele sociale și familiale, evaluări cu privire la situații de incongruență între sfera vieții personale și viața profesională. La întrebările de chestionar au oferit răspunsuri persoanele ocupate, nefiind incluse categoriile inactive și șomerii. De asemenea, tratăm aici responsabilitățile casnice și de îngrijire a altor persoane, precum și percepția asupra echilibrului între parteneri în privința îngrijirii copiilor.

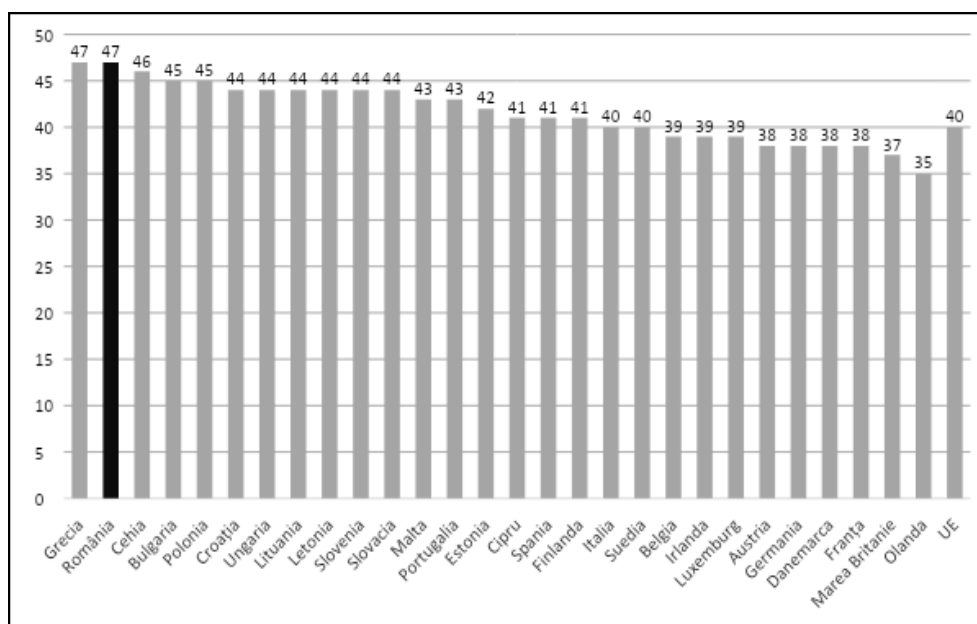
Românii se numără printre europenii care declară că muncesc cele mai multe ore pe săptămână, alături de greci, cehi, polonezi și bulgari. Cu o medie de 47 de ore lucrate săptămânal, românii lucrează, în medie, cu șase ore pe săptămână mai mult decât persoanele din Spania, Italia și Suedia, cu nouă mai mult decât respondenții din Germania și cu 12 ore peste media orelor lucrate în Olanda.

Adresele de contact ale autorilor: Flavius Mihalache, Cosmina-Elena Pop, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: flaviusmihalache@yahoo.com; cosminapop@gmail.com.

TIMPUL DE LUCRU

Grafic 1

Numărul total de ore lucrate/săptămână

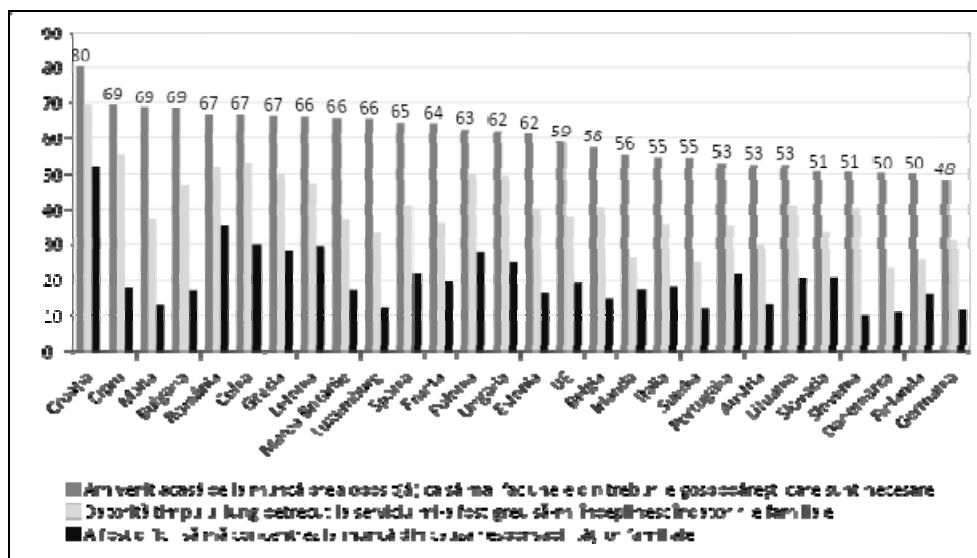
Q14. Câte ore lucrați în mod normal pe săptămână la locul de muncă principal, incluzând orele peste program plătite sau neplătite? Q16. Cam câte ore pe săptămână ați lucrat la locul de muncă suplimentar sau afacere sau agricultură? Vă rog dați numărul mediu de ore lucrate pe săptămână în ultimele 4 săptămâni. *Notă:* număr total de ore lucrate la locul de muncă principal și secundar (dacă e cazul).

ECHILIBRUL VIAȚĂ DE FAMILIE – VIAȚĂ PROFESIONALĂ

Două treimi (67%) dintre respondenții din România au declarat că, *de cel puțin câteva ori pe lună*, vin acasă de la serviciu mult prea obosiți pentru a se mai putea ocupa și de sarcinile gospodărești (Grafic 2). România este similară cu aproximativ jumătate din țările UE, unde o mare majoritate a oamenilor se plâng de oboseala acumulată în timpul lucrului și de consecințele acesteia pentru viața de familie. În schimb, țara noastră se diferențiază de cele mai multe țări UE în privința timpului lung de lucru și efectelor acestora la nivelul familiei, România situându-se din acest punct de vedere deasupra mediei UE (38%) printr-un procent semnificativ mai ridicat, de 52%. Responsabilitățile familiale au, la rândul lor, o influență negativă asupra vieții de muncă, un procent de 36% dintre subiecți, aproape dublu față de media UE (19%), declarând că resimt aceste efecte.

Grafic 2

Echilibrul viață de familie – viață profesională în 2016, %

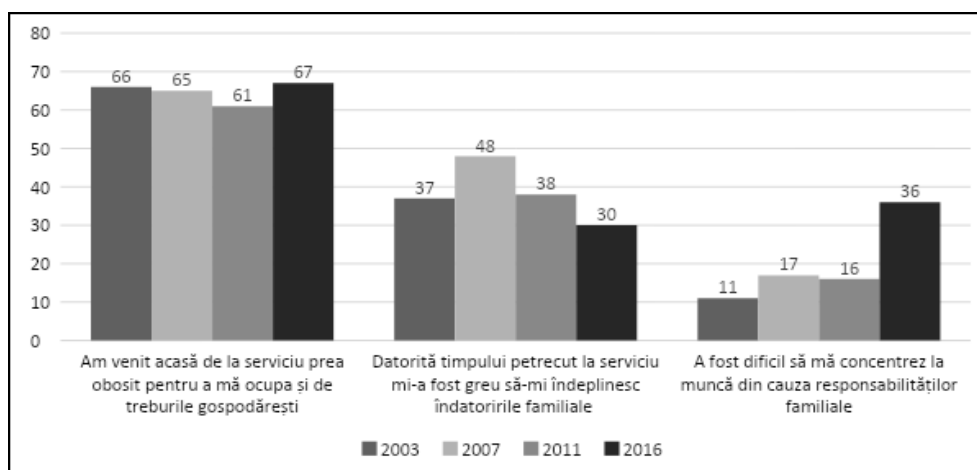
Q20. Cât de des v-ați aflat într-una din următoarele situații în decursul ultimelor 12 luni? 1. Am venit acasă de la muncă prea obose(ă) ca să mai fac unele din treburile gospodărești care sunt necesare; 2. Datorită timpului lung petrecut la serviciu mi-a fost greu să-mi îndeplinesc îndatoririle familiale; 3. A fost dificil să mă concentrez la muncă din cauza responsabilităților familiale. Variante de răspuns: 1. Zilnic; 2. De mai multe ori pe săptămână; 3. De câteva ori pe lună; 4. De câteva ori pe an; 5. Mai rar; 6. Niciodată. *Notă:* Procentele reprezintă ponderea celor care au declarat că, cel puțin de câteva ori pe lună, s-au aflat în respectivele situații (variantele 1+2+3).

Acești indicatori au fost relativ stabili în perioada 2003–2011, cunoscând o creștere semnificativă în anul 2016 (*Grafic 3*), această tendință reflectând, probabil, o suprasolicitare a forței de muncă în condițiile actuale. Luând în considerare criteriile sociodemografice, putem spune că există grupuri de populație care resimt într-o măsură semnificativ mai ridicată comparativ cu altele dezechilibrele între viața profesională și cea de familie. Astfel, în România bărbații acuză în mai mare măsură, comparativ cu femeile, probleme în atingerea unei balanțe între cele două sfere ale vieții, în timp ce la nivel european relația este inversă (Eurofound 2017). 72% dintre respondenții bărbați, față de 60% dintre femei, declară că în fiecare lună vin prea oboseți de la serviciu pentru a mai face față treburilor gospodărești și 42% dintre bărbați, față de 28% dintre femei, declară că le-a fost dificil să se concentreze la locul de muncă din cauza responsabilităților familiale. Categoria de vârstă cu cele mai importante dificultăți este cea activă 35–49 ani, respondenții din acest interval menționând oboseala după lucru (77%) și dificultatea de concentrare (37%), semnificativ mai ridicată față de cei cu vârste de 25–34 de ani (63%, respectiv 27%). Intervalul de vârstă ce resimte în mai mare măsură tensiunea între

viața de familie și cea de muncă corespunde unei perioade solicitante în ciclul vieții în care, cel mai probabil, oamenii sunt nevoiți să facă față responsabilităților de îngrijire a copiilor și vârstnicilor în mod simultan. Dacă luăm în considerare educația, persoanele cu educație scăzută (cel mult 8 clase) resimt problemele de echilibru între cele două domenii ale vieții în măsură semnificativ mai mare comparativ cu cei care au educație înaltă (studii universitare), acest lucru reflectând, probabil, calitatea scăzută a locurilor de muncă caracterizată de timp de lucru mai îndelungat, muncă mai solicitantă fizic, oportunități scăzute de flexibilitate etc. Astfel, respondenții cu cel mult 8 clase declară comparativ cu cei cu educație terțiară: oboseală (79% față de numai 53%), dificultăți în a-și îndeplini îndatoririle de familie din cauza timpului de lucru (65% față de 45%) și dificultăți de concentrare la lucru (48% față de 27%).

Grafic 3

Echilibrul viață de familie-viață profesională (%)

Q20. Cât de des v-ați aflat într-una din următoarele situații în decursul ultimelor 12 luni? 1. Am venit acasă de la muncă prea obosit(ă) ca să mai fac unele din treburile gospodărești care sunt necesare; 2. Datorită timpului lung petrecut la serviciu mi-a fost greu să-mi îndeplinesc îndatoririle familiale; 3. A fost dificil să mă concentrez la muncă din cauza responsabilităților familiale. Variante de răspuns: 1. Zilnic; 2. De mai multe ori pe săptămână; 3. De câteva ori pe lună; 4. De câteva ori pe an; 5. Mai rar; 6. Niciodată. *Notă:* Procentele reprezintă ponderea celor care au declarat că, cel puțin de câteva ori pe lună, s-au aflat în respectivele situații (variantele 1+2+3).

ACTIVITĂȚI DE ÎNGRIJIRE

În Uniunea Europeană, situația activităților de îngrijire a altor persoane, precum și a activităților casnice, este destul de diversă, depinzând de mulți factori: resurse financiare, disponibilitatea serviciilor de îngrijire a copiilor, a serviciilor de

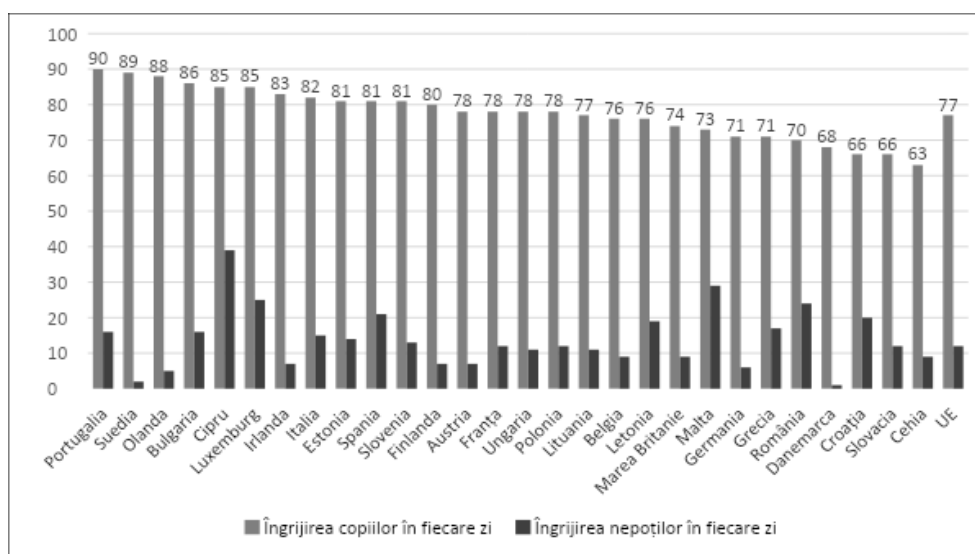
îngrijire pe termen lung a persoanelor în vârstă și cu diferite afecțiuni, precum și de factori culturali. Responsabilitățile de îngrijire au o frecvență ridicată în majoritatea țărilor europene și, de asemenea, un număr important de ore dedicat săptămânal fiecărei activități.

În EQLS 2016, o serie de indicatori sunt dedicați descrierii și evaluării dificultăților înregistrate de europeni, în viața de zi cu zi, în ceea ce privește îmbinarea sarcinilor casnice și de îngrijire a altor membri ai familiei, dar nu numai, cu cele din munca plătită. Indicatorii privind activitățile de îngrijire, frecvența muncilor în gospodărie și a îngrijirii altor persoane, numărul de ore dedicat săptămânal acestor activități, percepția dificultăților de a îmbina munca plătită cu aceste activități de îngrijire, au fost modificate sau adăugate în anul 2016 față de valorile anterioare ale cercetării, în sensul detalierii lor¹.

Cele mai frecvente activități de îngrijire efectuate de europeni sunt cele dedicate îngrijirii copiilor, nepoților și muncilor casnice.

Grafic 4

Proporția europenilor care se ocupă „în fiecare zi” de îngrijirea și educarea propriilor copii sau nepoți (%)

Q42. Cât de des sunteți implicat în oricare dintre următoarele activități în afara serviciului plătit?
 1. Îngrijirea și/sau educarea copiilor dvs; 2. Îngrijirea și/sau educarea nepoților dvs. Variante de răspuns: 1. În fiecare zi; 2. De mai mult e ori pe săptămână; 3. O dată sau de două ori pe săptămână; 4. Mai rar; 5. Niciodată. *Notă:* Q42_1 a fost întrebată dacă respondentul are copii sub 18 ani.

¹ Deși indicatorii privind activitățile casnice și de îngrijire a altor persoane au fost prezenți și în cercetările anterioare (2003, 2007, 2011), întrucât au fost făcute modificări repetate, fie la forma întrebării, fie la formulele de răspuns sau a filtrelor aplicate, comparabilitatea nu este posibilă.

Cea mai frecventă activitate de îngrijire, dar și cu un număr ridicat de ore dedicate într-o săptămână, este cea de îngrijire sau de educare a propriilor copii (pentru respondenții cu copii sub 18 ani). În context european, România se plasează între țările cu o frecvență mai redusă acestei activități, 70% dintre respondenții care au copii sub 18 ani menționează că se ocupă zilnic de îngrijirea și educarea acestora, în timp ce 77% dintre europeni răspund la fel. Frecvența îngrijirii și educării copiilor „în fiecare zi” variază destul de mult între țările europene. Doar în Republica Cehă, Croația, Slovacia și Danemarca procentul celor care se ocupă de propriii copii zilnic este mai mic decât în România, iar pentru unele țări, precum Olanda, Suedia și Portugalia, procentul este de peste 88%.

Totuși, în România observăm procentul mai ridicat al persoanelor care se ocupă de îngrijirea și educarea nepoților „în fiecare zi” (24%), doar în Luxemburg, Malta și Cipru proporția bunicilor ocupați cu îngrijirea și educația nepoților fiind mai ridicată. Această situație poate fi explicată pentru România și prin faptul că românii trăiesc în gospodării cu mai mulți membri față de alte țări europene și cu mai multe generații în aceeași gospodărie.

Tabelul nr. 1

Proporția europenilor care menționează activități casnice și de îngrijire „în fiecare zi” (%)

	Îngrijirea și/sau educarea copiilor dvs.	Îngrijirea și/sau educarea nepoților dvs.	Gătitul și/sau munca în gospodărie	Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de până la 75 de ani	Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de 75 de ani sau peste
Austria	78	7	57	3	2
Belgia	76	9	58	8	6
Bulgaria	86	16	44	4	2
Cipru	85	39	55	4	4
Cehia	63	9	42	4	2
Germania	71	6	51	3	2
Danemarca	68	1	69	1	2
Estonia	81	14	63	4	6
Grecia	71	17	52	4	5
Spania	81	21	64	6	6
Finlanda	80	7	72	3	4
Franța	78	12	59	12	8
Croația	66	20	38	5	3
Ungaria	78	11	36	3	2
Irlanda	83	7	69	7	5
Italia	82	15	52	3	4
Lituania	77	11	56	4	6
Luxemburg	85	25	59	8	4

Tabelul nr. 1 (continuare)

Letonia	76	19	70	10	9
Malta	73	2	59	5	6
Olanda	88	5	65	4	2
Polonia	78	12	59	5	5
Portugalia	90	16	50	3	3
România	70	24	59	8	6
Suedia	89	2	65	1	1
Slovenia	81	13	55	4	5
Slovacia	66	12	39	4	3
Marea Britanie	74	9	67	8	5
UE	77	12	57	6	4

Q42. Cât de des sunteți implicat în oricare dintre următoarele activități în afara serviciului plătit?
 1. Îngrijirea și/sau educarea copiilor dvs.; 2. Îngrijirea și/sau educarea nepoților dvs.; 3. Gătirea și/sau munca în gospodărie; 4. Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de până la 75 de ani; 5. Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de 75 de ani sau peste. Variantele de răspuns: 1. În fiecare zi; 2. De mai mult e ori pe săptămână; 3. O dată sau de două ori pe săptămână; 4. Mai rar; 5. Niciodată. *Notă:* Q42_1 a fost întrebată dacă respondentul are copii sub 18 ani.

Gătirea și munca în gospodărie reprezintă activitățile desfășurate zilnic de către cei mai mulți europeni, având dedicat un număr considerabil de ore. România se situează între țările unde o mare parte dintre respondenți desfășoară activități casnice zilnic, dar și dedică cel mai ridicat număr de ore într-o săptămână.

În ceea ce privește îngrijirea copiilor, există diferențe semnificative între femei și bărbați. Chiar dacă este vorba de propriii copii sau de nepoți, femeile sunt cele care declară într-o mai mare măsură că se ocupă zilnic de îngrijirea sau educarea acestora. Dacă 55% dintre bărbați menționează că se ocupă „în fiecare zi” de îngrijirea sau educarea copiilor, peste 85% dintre femeile care au în gospodărie un copil sub 18 ani spun același lucru. De asemenea, și în ceea ce privește numărul de ore dedicate îngrijirii copiilor, există o diferență semnificativă între femei și bărbați, femeile acordând un număr mai ridicat de ore acestei activități. Situația este similară și în ceea ce privește îngrijirea nepoților.

În cele mai multe state europene, femeile se ocupă zilnic într-o mai mare măsură față de bărbați de gătit și muncă în gospodărie. Și ca număr de ore alocat, situația este, în general, favorabilă bărbaților.

Responsabilitățile de îngrijire a altor persoane, membri de familie, vecini, prieteni cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de sub 75 de ani sau cu vârsta peste 75 de ani nu au aceeași frecvență cu activitatea de îngrijire a copiilor/nepoților și a activităților casnice, dar ele solicită o parte importantă a subiecților. În România, aproape un sfert dintre subiecți menționează că îngrijesc persoane sub 75 de ani.

Doar 8% dintre respondenții români spun că îngrijesc zilnic, 3% de câteva ori pe săptămână, 4% o dată sau de două ori pe săptămână, iar 8% mai rar. În cazul persoanelor de peste 75 de ani, 19% dintre subiecții din România menționează că au sarcini de îngrijire, dintre aceștia 6% zilnic, 2% de câteva ori pe săptămână, 3% o dată sau de două ori pe săptămână și 8% mai rar. Îngrijirii persoanelor cu dizabilități sau infirme, sub 75 de ani sau peste 75 de ani le sunt acordate un număr semnificativ de ore într-o săptămână, chiar similar cu numărul de ore dedicat îngrijirii copiilor sau nepoților sau treburilor casnice. Subiecții care au menționat că desfășoară o activitate de îngrijire cel puțin o dată pe săptămână, au fost rugați să estimeze numărul de ore petrecut săptămânal pentru acea activitate de îngrijire. În medie, subiecții din România care au menționat responsabilități de îngrijire pentru persoane cu dizabilități sau infirme au dedicat 19 ore săptămânal pentru a îngriji persoane sub 75 de ani și 17 ore săptămânal pentru a îngriji persoane peste 75 de ani, peste media UE care era de 14 ore pentru persoanele îngrijite de sub 75 de ani, respectiv 11 ore pentru cele de peste 75 de ani.

Tabelul nr. 2

Numărul mediu de ore săptămânal de îngrijire și activități casnice în statele europene (medii)

	Îngrijirea și/sau educarea copiilor dvs.	Îngrijirea și/sau educarea nepoților dvs.	Gătitul și/sau munca în gospodărie	Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de până la 75 de ani	Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de 75 de ani sau peste
Austria	41	13	13	21	15
Belgia	27	10	13	10	6
Bulgaria	32	20	16	24	17
Cipru	25	18	17	13	13
Cehia	22	11	13	16	8
Germania	30	10	13	8	6
Danemarca	22	8	9	8	4
Estonia	30	12	13	8	10
Grecia	26	19	16	22	16
Spania	32	16	16	18	17
Finlanda	29	11	11	6	6
Franța	27	15	12	10	9
Croația	25	15	15	16	9
Ungaria	29	13	14	15	15
Irlanda	39	15	16	22	11

Tabelul nr. 2 (continuare)

Italia	30	14	16	10	13
Lituania	31	13	13	20	13
Luxemburg	30	12	13	15	7
Letonia	32	16	15	12	13
Malta	27	18	18	18	18
Olanda	38	9	12	10	7
Polonia	36	15	15	26	17
Portugalia	25	17	14	12	12
România	26	21	21	19	17
Suedia	37	7	11	9	5
Slovenia	24	12	13	14	12
Slovacia	23	12	12	21	13
Marea Britanie	32	13	12	19	12
UE	30	14	14	14	11

Q43. În medie, câte ore pe săptămână sunteți implicat în următoarele activități în afara serviciului plătit? a. Îngrijirea și/sau educarea copiilor dvs.; b. Îngrijirea și/sau educarea nepoților dvs.; c. Gătirea și/sau munca în gospodărie; d. Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de până la 75 de ani; e. Îngrijirea membrilor de familie, vecinilor, sau prietenilor cu dizabilități sau infirmi, cu vârsta de 75 de ani sau peste. Variantele de răspuns: 1. În fiecare zi; 2. De mai mult e ori pe săptămână; 3. O dată sau de două ori pe săptămână; 4. Mai rar; 5. Niciodată. *Notă:* Întrebarea a fost pusă subiecților care au menționat o frecvență de cel puțin o dată pe săptămână la activitățile de îngrijire de la Q42.

Persoanele care au responsabilități de îngrijire a copiilor sau nepoților sunt în cea mai mare parte femei, atât în România, cât și la nivel UE. Categoria de vârstă cea mai solicitată este cea cuprinsă între 35–49 de ani, atât în țara noastră, cât și la nivel UE.

DIFICULTĂȚI PERCEPUTE ÎN A ECHILIBRA MUNCA PLĂTITĂ CU CEA NEPLĂTITĂ PENTRU ACTIVITĂȚI DE ÎNGRIJIRE ȘI ACTIVITĂȚI CASNICE

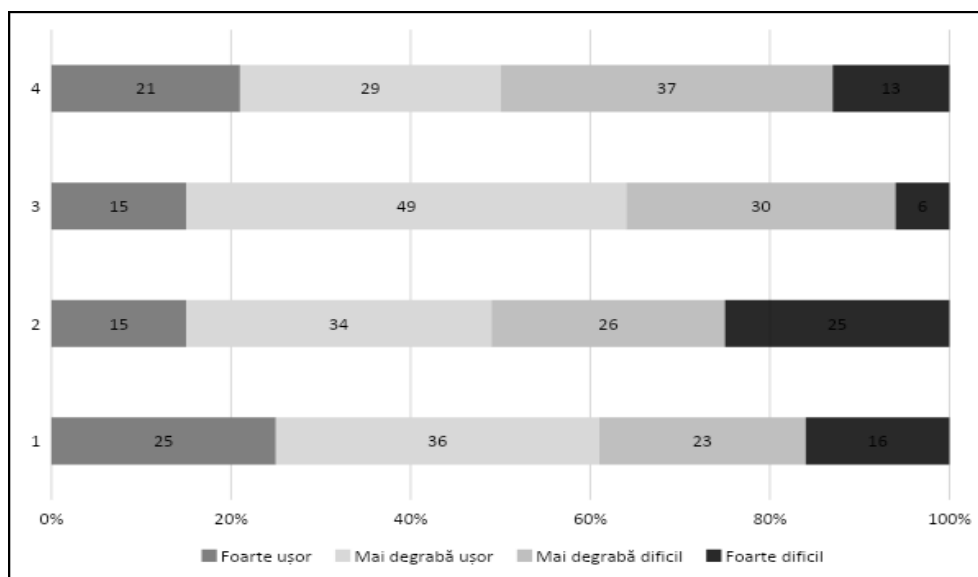
În cercetarea EQLS 2016, subiecții cercetării care au menționat că au responsabilități de îngrijire a altor persoane, cel puțin săptămânal, au fost rugați să evalueze dificultățile de a găsi un echilibru între munca plătită și activitățile de îngrijire. Pentru respondenții români, dificultățile par ceva mai ridicate decât la nivel european. 13% dintre români consideră că este „foarte dificil” să îmbine cele două tipuri de responsabilități, iar 37% dintre ei că este „mai degrabă dificil”.

În cazul celor care nu efectuează muncă plătită, dar au sarcini de îngrijire, dificultățile percepute în cazul adăugării ipotetice a 10 ore de muncă plătită sunt, de asemenea, mai ridicate decât nivelul UE. În tabloul european, situațiile sunt destul

de diverse. Proporția celor care consideră „foarte dificil” să îmbine cele două tipuri de activități este mai ridicată față de România doar în Cipru (18%) și în Grecia (22%). În România, femeile au evaluat mai ridicat dificultățile de a echilibra munca plătită cu responsabilitățile de îngrijire față de bărbați.

Graficul 5

Percepția dificultăților de a echilibra serviciul plătit și responsabilitățile de îngrijire în 2016 (%)

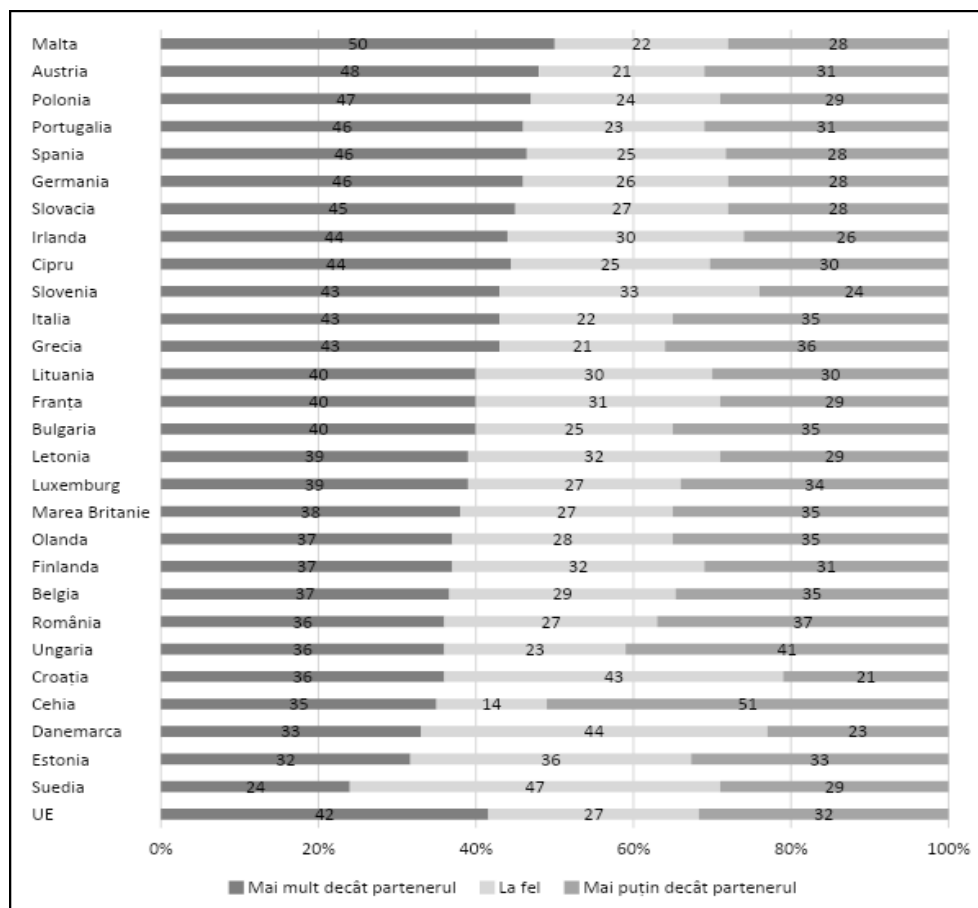

Q44. Cât de ușor sau dificil este să combinați serviciul plătit cu responsabilitățile dvs. de îngrijire?
 Q45. Cât de ușor sau dificil ar fi să combinați serviciul plătit (să zicem 10 ore pe săptămână) cu responsabilitățile dvs. de îngrijire? Variante de răspuns: 1. Foarte ușor; 2. Mai degrabă ușor; 3. Mai degrabă dificil; 4. Foarte dificil. Notă: Q44 a fost pusă dacă respondentul efectuează muncă plătită, iar Q45 a fost pusă pentru cei care nu efectuează muncă plătită.

Responsabilitățile de îngrijire a copiilor sunt mai ușor de gestionat atunci când copilul se află într-o gospodărie cu doi parteneri. În EQLS 2016, subiecții care au menționat că au un copil în gospodărie sub 18 ani și au un partener, au fost rugați să evalueze dacă timpul acordat îngrijirii copiilor este mai ridicat, la fel sau mai scăzut decât cel acordat de partenerul de viață. Observăm că în majoritatea statelor europene, respondenții au tendința de a supraevalua timpul dedicat de ei personal îngrijirii copiilor, față de timpul dedicat de către partenerul lor.

Graficul 6

Percepția echilibrului în ceea ce privește îngrijirea copiilor între parteneri în 2016 (%)

Q46. Dvs. îngrijiți de copiii dvs. mai mult timp, tot atât sau mai puțin timp decât o face partenerul/partenera dvs. ? 1. Mai mult timp decât o face partenerul meu/partenera mea; 2. La fel de mult timp cât o face partenerul meu/partenera mea; 3. Mai puțin timp decât o face partenerul meu/partenera mea. Notă: Întrebarea a fost pusă doar subiecților care au un partener și copii sub 18 ani.

CONCLUZII

- România ocupă primul loc în UE în privința timpului declarat de lucru, cu 47 de ore lucrate săptămânal față de 40 de ore media uniunii.
- Balanța viață profesională–viață de familie este într-o mare măsură dezechilibrată, oamenii resimțind o serie de dificultăți în încercarea de a duce o

viață armonioasă. Proporții semnificative ale populației ocupate reclamă probleme legate de timpul îndelungat de lucru pe de o parte și de responsabilitățile familiale care interferează cu viața de muncă, într-o măsură semnificativ mai mare decât media europeană.

- Anul 2016 a marcat o creștere importantă a dificultăților de armonizare a celor două sfere ale vieții, reflectând, probabil, o anumită presiune resimțită de populația ocupată în condițiile actuale.

- Îngrijirea și educarea copiilor, a nepoților și a activitățile casnice sunt activitățile cu cea mai ridicată frecvență, dar și cu un număr important de ore dedicat în România. Îngrijirea persoanelor cu dizabilități și infirme, cu vârsta sub 75 de ani sau peste 75 de ani, au o frecvență mai redusă, dar au alocate un număr ridicat de ore.

- Îngrijirea și educarea copiilor, precum și a nepoților, reprezintă în continuare și în România, dar și în majoritatea statelor europene, responsabilitatea femeilor. Acestea menționează această activitate zilnic mai mult decât bărbații, iar numărul de ore alocat este mai mare în cazul lor.

- Cea mai mare parte a persoanelor cu responsabilități de îngrijire sunt persoane ocupate, de aceea există o nevoie de măsuri pentru a putea echilibra munca plătită cu responsabilitățile de îngrijire.

- Românii percep într-o mai mare măsură dificultăți în a reconcilia munca plătită cu responsabilitățile de îngrijire față de ceilalți europeni.

- Indicatorii utilizați pentru a descrie activitățile casnice și de îngrijire și percepția dificultăților de a echilibra între acestea și munca plătită, sunt indicatori subiectivi, care prezintă realitatea prin prisma valorilor personale, dar și a normelor culturale.

BIBLIOGRAFIE

- Greenhaus, Jeffrey H., Karen M. Collins and Jason D. Shaw. 2003. "The relation between work-family balance and quality of life". In *Journal of Vocational Behavior* (63): 510–531.
- Eurofound. 2017. *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of public services, and quality of society*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1733en.pdf.
- Mărginean, Ioan, Iuliana Precupețu, Vassil Tzanov, Ana Maria Preoteasa și Bogdan Voicu. 2006. *First European Quality of Life Survey: Quality of life in Bulgaria and Romania*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef0667en.pdf.